

DELEGACIJA SLOVENSkih KMETIC

PRI Združenju CW v Veliki Britaniji

Pomembna dejavnost Zveze kmetic Slovenije je tudi mednarodno sodelovanje. Najpogosteje sodelujemo s sosednjimi državami, kjer prikažemo naše delovanje ali pa prisluhnimo dejavnostim sorodnih organizacij. Tu in tam gostimo tudi organizacije kmetic iz bolj oddaljenih držav. Na obisku so bile tako gostje iz Bolgarije, Romunije, Irske in Velike Britanije. Prav tako pa želimo spoznati pogoje in življenje kmetic v nekoliko bolj oddaljenih državah. Podale smo se že v Avstrijo, Italijo, na Hrvaško, v severno Nemčijo, pred kratkim pa smo gostovale v Veliki Britaniji. Pri tem imamo sicer kar težave, saj težko najdemo podobne organizacije - gostiteljice, finančno pomeni to za kmetice velik zalogaj, prav tako pa si je potrebno vzeti čas za nekoliko daljše potovanje.

Na najinem prvem srečanju z gospo Daphne Sinclair, predsednico Oxfordskega združenja, si nikakor niti pomisliti nisem upala, da bo bežni pogovor o Sloveniji pripeljal do resnega sodelovanja. Gospo sem spoznala pred petimi leti na kongresu ACWW V Turku na Finskem. Kot se je pokazalo kasneje sem gospo v svoji polomljeni angleščini prepričala, da živimo v Sloveniji zanimivi ljudje, morda pa ji je le povečalo zanimanje za našo skrivnostno domovino. Želja, da bi se bolje spoznale, se je uresničila in tako smo v lanskem letu gostile njihovo delegacijo iz Velike Britanije, iz okolice Oxforda.

V Sloveniji so obiskale vse regije. V prekmurskih ravninah so spoznale naše lisasto govedo, radgonsko klet in penino, gorice, bučno olje, neizmerno gostoljubje in se prvič srečale s slovensko pesmijo. Na Primorskem so jih

očarale Sečoveljske soline, stara oljarna, kobilarna Lipica, istrska in kraška pokrajina. Na Gorenjskem smo jim predstavili Škofjo Loko in zaklade na njenem kraju, se povzpeli na turistično kmetijo, pohiteli na blejski otok in končali večer z ogledom sirarne, pokušino domačih mlečnih izdelkov in pesmijo. Dolenjska, Posavje in Bela krajina so se predstavile najprej na gradu Otočec, z govedorejsko kmetijo in predelavo lesa, z anekdotami žužemberskega gradu in sadjarstvom s predelavo sadja. Štajerska je predstavila najprej s termami v Zrečah, skromno vasico Skomarje z okolico, kjer smo slišali o starih mlinih, žagah in kovačijah ob strugi reke Dravinje, obiskali smo turistično kmetijo z nasadi jagod in malin ter predelavo lesa iz pohorskih gozdov. Ob vrnitvi v dolino pa smo jih seznanili s pletarstvom in žganjekuho v Žičah. V glavnem mestu smo gostje peljale z barko po Ljubljani, obiskale smo grad in si ogledale staro Ljubljano. Ostalo je prav malo časa, da smo gostjam pokazale krajje, kjer so prespale pri svojih gostiteljih. Vsak večer smo imeli tudi srečanja, kjer smo klepetali, peli in uživali dobrote iz naših krajev. Vse gostiteljice so poskusile biti izvirne, hotele so prekositi druge in same sebe. Naše gostje so se vrnile v Veliko Britanijo z veliko spomini, zarisano potjo in podrobnimi opisi dogodkov. Morda so si od vsega najbolje zapomnile bučno olje, verjetno zaradi napake, ki jo je naša prevajalka naredila pri prevodu. Olje je pripisala kumaricam. Napako je morala priznati, ko je pokazala na polje polno rumenih buč.

Letos smo obisk vrnile. Maja smo se podale v neznano, želele smo si, da vidimo življenje naših novih prijateljic. Vse smo se pripravile na shujševalno kuro, saj o britanskem gostoljubju nismo slišale nič spodbudnega. Ker se nam potovanje ni zdelo pretirano dolgo, smo bile pogumne. Presenečenje pa se je pričelo že kar na letališču. Pozdravila nas je gospa predsednica, pa čeprav nas je prišla sprejet na letališče praktično iz bolniške postelje. Gospe in njihove prijateljice iz društev so se neizmerno potrudile za nas. Pripravile so nam nepozabne dneve, ki se jih bomo zelo rade spominjale. Prevozile smo veliko kilometrov in si ogledale njihovo podeželje in kulturne znamenitosti. Obiskale smo lahko njihove običajne kmetije. Pokazali so nam svoje delo, razkrili pa so nam tudi stvari, ki se jih ne opazi kar tako. Govorili so o stanovskem in poslovnem povezovanju kmetij, o odločenosti ljudi in zavedanju oblasti za ohranjanje vasi in podeželja, presenetila nas je izobrazba kmetov. Njihove povprečne kmetije so večje od naših vsaj desetkrat, prav tako pa jih skrbi vse težji položaj kmetov. Prav tako ne

bomo pozabile obiska Londona in Oxforda. Srečanja s članicami njihovih društev ob kosilu, popoldanskem čaju ali večerji so bila prijetna. Za zahvalo smo jim morale kakšno zapeti, od vseh pesmi pa jim je bila najbolj všeč tista o treh planikah. Z gostiteljicami po njihovih društvih smo se srečale za zelo kratek čas, pred tem se nismo poznale, prepoznavale pa so nas iz fotografij in pripovedovanja svojih predstavnic, je bil čas, ki smo ga skupaj preživele, poln veselja, presenečenj. V času našega druženja tako pri nas v Sloveniji, kot letos pri njih pa smo si izmenjale tudi izkušnje, ki jih obe organizaciji imata. Upamo, da bomo lahko kakšno njihovo idejo tudi uresničile, le poiskati moramo tisto, kar je dobro in primerno za nas. Morda bo v prihodnosti še kakšna priložnost, da se podamo na podobne poti, zato hvala vsem, ki ste sodelovale in pomagale, ko so bile gospe pri nas. Bile so navdušene nad Slovenijo in gostoljubnost vseh, s katerimi so se srečale.

Kako pa je pravzaprav potekalo naše potovanje? Udeleženci potovanja smo se zbrali na letališču Brnik (kmetice ohranjamo tradicijo in prav tako stara imena naših letališč) v želji novim doživetjem nasproti. Dogovorili smo se, da smo pripravljene na presenečenja in v kovčkih je bilo veliko dobre volje. Prisotno je bilo tudi malo strahu pred letom, a z bodrile smo ena drugo, pa je šlo. Že pred oddajo prtljage smo morale preveriti, če smo v kovčke skrile domače kolone. Mesa in mesnih izdelkov ne dovolijo prinašati v Veliko Britanijo. Tako smo poiskali skrite zaloge in jih podarile delavcem na letališču. Oddale smo prtljago in že naletele na drugo oviro. Včasih pozabimo na svoje pravo ime in tako Micka ni Marija. Uspešno smo vrtele jezike in prepričale letališko osebje. Pri prehodu je tu in tam piskalo, odstranile smo še kak pas, sezule čevlje, zavrgle pijačo in prišle čez mejo. Sledilo je čakanje na let, ki pa smo ga izkoristile za medsebojno spoznavanje. Tako je čas hitro minil. Ob odprtju vhoda

smo se seveda postavile v vrsto in se prerinile na letalo. Prav močno se nismo prerivale, saj smo prispele na letalo zadnje. Letalo je bilo precej zasedeno. Zapletov pri vzletu ni bilo in končno smo poleteli. Za nekatere med nami je bil to prvi let z letalom, tako smo bile tiste, ki smo letele vsaj drugič že zelo izkušene in smo lahko delile nasvete našim „pionirkam“ v letenju. Hitro smo se uživale v vlogo inštruktorjev za potnike v letalu. Tako se je začela naša pot. Nekatere so sedele pri oknih in so z višine za trenutek videle našo malo državico. Za premagovanje višine smo uporabile različna orodja: nekatere so zaspale, nekatere so razmišljale, kako bo, ko prispemo na londonsko letališče, druge spet so klepetale, saj tem pač nikoli ne zmanjka. Priznati moramo, da smo kar hitro priletele v zeleno deželo. Izstopile smo iz letala, premaknile ure in se napotile proti izhodu.

Skrivnosti ni bilo več, saj so gostiteljice pričakale kar pri izhodu: čakali sta nas predsednica njihovega združenja Daphne Sincleir in njena kolegica Jayne. Po prvih prisrčnih pozdravih sta nas odpeljali do avtobusa, saj nas je čakala štiriurna vožnja do Sutton Courtney, kraja, kjer je bila nastanjena prva skupina. Bile smo sicer malo utrujene, predvsem pa bi se nam prilegel kakšen prigrizek. Tudi na to naše skrbne gostiteljice niso pozabile. Vsaka je dobila vrečko za premagovanje prve lakote in vodo za pogasitev žeje. Pri opazovanju prometa, smo kaj hitro ugotovile, da so tam šoferji bolj umirjeni, kot pri nas. No, prav gotovo nam je pa kdaj zastala sapa, saj preklon na zamenjavo voznega pasu le ni čisto preprost. Pomislite, ves čas se je naš šofer drenjal na levem voznem pasu, vozniki v nasprotno smer pa so prihajali po desni.

Pozno zvečer smo prispele pred hišo predsednice, kjer so bile zbrane še ostale gostiteljice, ki so nas odpeljale na svoje domove, kjer smo v času bivanja tudi spale in zajtrkovale. Nekatere so morale še slabo uro nadaljevati pot z avtobusom do

svojih britanskih domov. Prvi večer smo bile tako gostje naših gostiteljic. Po potešitvi lakote, smo se poskušale sporazumevati z gostiteljicami in se vselile v

svoje sobice. Gospe so živele v novih domovih, kamor so se preselile, ko so kmetije predale naslednjim generacijam. Praviloma so živele v naseljih. V stanovanjih se je moderna kuhinja prepletala z ohranjanjem pohištva prednikov. Vsa domovanja so bila polna pohištva in predmetov iz različnih obdobj. Gostiteljice in njihovi družinski člani pa so nam pripovedovali o zgodbah, ki jih predmeti prinašajo, o njihovih hobijih in dejavnostih, ki jih ohranjajo vitalne.

Že naslednji dan pa je sledilo prvo potepanje. Gostiteljice so nas vozile po britanskem podeželju, kjer smo si ogledovale kmetije. Čeprav se pri ženskah ne omenja let, se ne morem načuditi našim gostiteljicam, ki so bile nekoliko starejše od nas. Vzele so si za nas čas, tiste bolj od daleč, so prišle na „dopust“, da so bile z nami. Vem, da je bila najstarejša voznica stara 88 let, druge pa niso bile bistveno mlajše. Vozile so nas kar na velikih razdaljah. To, kako smo se vozile, je potrebno doživeti. Tega se ne da opisati dovolj natančno. Tudi pazljivost mlajših voznikov nas je rešila kakšnih prenekaterih kompleksnejših zagat. Ni bilo kričanja in jeznega mahanja oldtimerjem in njihovim voznicam. Tako še vedno razmišljam o veliki medgeneracijski strpnosti, sodelovanju, pomoči in počasnemu staranju. Razmišljala sem, da se v tem skoraj ne moremo primerjati. Pri nas že po pol stoletja začnemo razmišljati, da smo stari, da nismo za dolge poti, da ... To moramo spremeniti.

Prvi dan smo se ustavili na kmetiji, kjer so vzrejali govedo in prašiče. To je bila 800 ha kmetija, kar je po njihovo srednja velikost. Kmetijo imajo v najemu, plačujejo najemnino, subvencije pa prejemajo lastniki kmetij. Pripuste pri kravah opravljajo s simentalcem, pri telicah pa s škotsko mesno pasmo aberdeen angus, saj s tem izboljšajo kakovost mesa in imajo lažje telitve. Na poljih sejejo pšenico, oljno repico in koruzo. Imajo tudi nekaj neobdelanih zemljišč, ki je namenjeno reji fazanom. Tako se pozimi za

hobi in užitek ukvarjajo z lovstvom. Tudi reja prašičev je značilna za njihovo področje, čeprav se je reja v zadnjih letih prepolovila. Na prostem držijo 500 plemenskih svinj, ki so razdeljene po čredinkah po največ 40 svinj. Povedali so nam tudi slabosti držanja prašičev na prostem. Tako moramo računati na večjo porabo krme in preventivne ukrepe proti parazitom. Urejeno imajo tudi pitanje, ki pa ga izvajajo v hlevu. Na kmetiji imajo trgovino, kjer prodajajo domače zoreno goveje meso. Meso zorijo pri temperaturi 2°C štiri do pet tednov. Značilnost zorenega mesa je v tem, da temno in koncentrirano, pri zorenju se razgradijo vezna tkiva in meso postane mehko. Poudarili so, da s svojo ponudbo ne želijo konkurirati mesarju, ki ponuja sveže meso, pač pa vele-trgovinam. Da smo si ogledali kmetijo, so nas naložili na prikolico, prirejeno za sprejemanje gostov. Za nas so se jo sposodili. Tako so preprečili, da bi prišle v stik z njihovimi živalmi. Biovarnostne ukrepe jemljejo hudo resno, saj so pred desetimi leti prostovoljno in v sodelovanju s sosedom, tudi prašičerejcem, sanirali obolelo čredo prašičev.

Nadaljevali smo na 1500 ha kmetiji. Bila je mešana kmetija, ki redi 7000 kokoši nesnic, 150 dojlj z 200 podmladka in 1000 ovcami. Na 1000 ha obdelovalne

zemlje sejejo pšenico, ječmen in oljno repico. Pred tremi leti so postavili nov goveji hlev po principih kmetovanja z nizkimi vložki. Redijo novo pasmo, ki so jo dobili s križanjem štirih pasem: pri selekciji pa so izpostavili dobre pitovne in klavne lastnosti, kakovost mesa in odpornost živali. Hlev upošteva

sodobna spoznanja iz počutja in potreb živali. Na kmetiji govedo redno mesečno tehtajo in podatke pošiljajo v center v obdelavo. Na podlagi rezultatov se potem odločajo in izbirajo živali. Gospod, ki je bi z nami, je na kmetiji zaposlen kot menežer. Ko nam je razlagal, smo lahko razbrale, da ogromno zna

in sledi novostim, predvsem pa je na kmetiji povsem jasno, kako pomembno je spremljanje živali in izvajanje selekcije. Posebej nam je poudaril pomen osvetlitve za nemoteno reprodukcijo.

Naslednji dan smo si ogledale znamenitosti Londona. Seveda smo imele malo časa, da bi videle London v celoti. Dobile pa smo le občutek veličine tega mesta. Težko je opisati vse te ogromne stavbe, ki so nas obkrožale. Nekatero smo si tudi поблиže ogledala. Zanimiva je bila menjava straže, pa vaja kraljeve vojske, ki se je pripravljala že za olimpijske igre in praznovanje obletnice kronanja kraljice Elizabete. Opazovale smo lahko tudi gnečo in prav pošteno smo morale paziti, da smo bile skupaj. Pri vračanju iz Londona smo videle tudi demonstracije na londonskih ulicah. Bile smo čisto blizu in prav nič ni bilo prijetno opazovati vsa ta dogajanja.

Naslednji dan smo začele z obiskom osnovne šole. Najprej smo bile prisotne pri prireditvi, ki so jo otroci pripravili za nas. Peli so o prijateljstvu. Večkrat letno namreč imajo podobne prireditve, na katerih nagradijo in pohvalijo otroke, ki so napredovali ali naredili nekaj, kar

ni obveza. Ne iščejo samo najboljših, ampak iščejo napredek pri vsakem posamezniku. Po krajšem programu so nas razdelili v skupine in otroci so nam razkazali šolo in nam povedali glavne značilnosti, ki za šolo veljajo. Zanimivo je bilo, da otroci sodelujejo pri vodenju šole, tako npr. opravljajo razgovore s kandidati za nove učitelje. Dobila sem občutek, da se otroci dobro počutijo in je odnos do učiteljev pristen. Vsekakor pa jih pripravlja šola tudi na bolj odgovorne naloge v soseski in družbi, ne samo na njihovo osebno kariero.

Naslednja točka je bila farma oslov. Gospod se je začel z osli ukvarjati, ker je ugotovil, da je veliko oslov bilo zapuščenih in neprimerno oskrbovanih. Naredil je zavetišče: sprejema ali kupuje osle različnih starosti. Najstarejši osel je dočakal 57 let. Večino oslov dobijo v zavetišče in jih je mogoče posvojiti. S tem prevzameš

določeno obveznost za preživljanje živali. V zavetišču se preživljajo s prispevki posvojiteljev, donacijami, izposojo oslov in tudi s prirejanjem dobrodelnih prireditev. Ogledale smo si lahko pripravo na eno takih prireditev, ki je bila načrtovana za naslednji dan. Prodajali so stare knjige, različno „kramo“, sadike zelenjave in cvetja.

Obiskale smo tudi vinogradniško kmetijo. Gojijo trto, ki je prilagojena na kratko in hladno poletje. Pri njih imajo več vinogradnikov, ki gojijo trto za penine. Sicer se ubadajo z veliko boleznimi in tudi divje živali (zajci, srne) jim povzročajo škodo. Ogledale smo si vinograd, prostor za pridelavo, končale pa smo v kleti ob degustaciji njihovih vin. Na kmetiji pa smo se

sprehodile še do zatoka reke Temse.

Bile smo gostje na kmetiji, kjer gojijo in trenirajo tekmovalne konje. Razložili so nam njihov vsak dan oskrbe konj. Imajo 30 konj naslednikov arabskega konja, vodijo rodovne knjige. Izvajajo le naravne pripuste. Poskrbijo, da imajo kakovostno krmo in vsakodnevne treninge. V času našega obiska so ravno pripravljali konja za pomembno galopsko tekmo in smo si del treninga lahko tudi ogledale. Konji

tekmujejo na stezi iz peska in gume in steza se dvigne za 50 m.

Za sprostitev in pašo za oči smo si gledali tudi cvetlični vrt na privatnem posestvu. Imajo tudi starejšo hišo grajeno v gotskem stilu. Prav tako smo pokukale v zelenjavni vrt. Iz vinograda in sadnega vrta pa smo lahko poskusile izdelke.

Obiskale smo družino, ki živi v gradu. Gospa nam je pripovedovala o gradu, kjer so se zbirali prostožidarji in naklepali spremembe. Predstavila pa nam je tudi sodobno življenje svoje družine in nas popeljala tudi po svojem stanovanju. Vrata bivalnih

prostorov je odprla samo za nas. V zahvalo smo ji podarile pesem o treh

planikah. Prvič je zadonela v teh prostorih slovenska pasem in vključila jo bo v zgodbo o njihovem gradu.

Bile smo na 120 ha kmetiji, kjer se ukvarjajo z rejo avtohtonih pasem, sedaj redijo ovce in prašiče. Konje pa si je za svoj hobi zaželela najemnica. Sicer pa se ukvarjajo s turizmom.

Imajo prenočišča z zajtrkom in manjši prostor za kampiranje. Imajo razsekovalnico za svoje potrebe in trgovino, kjer prodajajo meso in mesne izdelke. Ponujajo tudi pridelke in izdelke okoliških kmetij. V trgovini smo naleteli na izdelke s preteklim datumom uporabe, a jih staranje pri velikem številu izdelkov ne moti.

Povedali so nam, da je večina kmetij v tem predelu v najemu. Kmetje jih najemajo za 99 let, kar pomeni za tri generacije. Zanimivo je, da se kmetije ne dedujejo. Ko kmetje zaključijo z delom, se običajno odselijo in kmetijo prodajo.

V nedeljo smo šle v znano univerzitetno mesto Oxford. Obhodile smo številne fakultete, najstrebje zgradbe univerze, predstavili so nam tudi kraj, kjer se opravljajo izpiti in kraj ob vodi, kjer se študenti sprostitjo. Srečevale smo slavne pedagoge, študente in slišale zgodbo o naključnem in velikem odkritju penicilina. S tem odkritjem, ena od gostiteljic je osebno poznala nekatere člane skupine, se je pravzaprav začela razvijati sodobna medicina.

V razgovorih z gostiteljicami sem izvedela tudi, da mladi družine kmalu zapustijo in si življenje uredijo po svoje. Sprva si poiščejo priložnostna dela (zbirajo vozičke pred blagovnicami ipd.), tako imajo za najnujnejše. Najdejo si kakšen skromen kotiček, kjer bivajo. Ko jim razmere omogočijo, ko zaslužijo več, pa si »privoščijo« udobnejše stanovanje ... Veliko starejših ljudi je tudi pri njih lahko osamljenih, če se sami ne podajo v družbo, marsikdo ne vidi drugega kot bolničarja, ki jih občasno obišče. Veliko starejših pa je aktivnih. Naše gostiteljice, za katere lahko trdim, da so vse stare nad 60 let, večina pa okrog 80, še vedno volontersko delajo. Gospa, pri kateri sem stanovala (letos je dopolnila 88 let), hodi v bližnjo osnovno šolo in pomaga otrokom, ki imajo težave z branjem. Druge hodijo v domove ostarelih, kjer opravljajo določena dela, ena izmed njih bo sodelovala pri sprejemanju gostov na letališču v času olimpijskih iger, organizira izlete in vodi skupine. V svojih domovih ostareli ljudje živijo dokler lahko nekako skrbijo zase. Potem pa morajo hišo ali stanovanje prodati in s tem si plačajo dom za ostarele. Gospa mi je povedala, da ji je bil način življenja pri nas bolj všeč. Kar presenečene so bile nad skupnim življenjem več generacij, ki so ga opazile na kmetijah. Težav jim takrat nismo pripovedovale.

Poleg vseh teh ogledov smo imeli še ogled gradu, cerkva. Vsak dan pa smo se srečale z njihovimi članicami, ki so za nas pripravile razna presenečenja. Predvsem pa so te gospe poskrbele, da smo tudi dobro jedle. Običajno so pripravile vsaka nekaj, potem pa so to zbrale in imeli smo pravo pojedino. Sicer goveje juhe in ocvrtih piščancev ni bilo, smo pa lahko poskusile ogromno pit z različnimi nadevi, različnih prilog, peciva. Pogostile so nas tudi z njihovo nacionalno jedjo »ships & fish«, ki ga nikoli ne pripravljajo doma, ampak ga kupijo v najbližjih v pubih ali primernih lokalih. Predno pa smo odšle domov, pa so za nas pripravile prav tako tradicionalno jed »Ham and eggs«, ki se nekoliko razlikuje od našega. Kruh popečejo v olju, posebej pripravijo slanino in posebej spečejo jajca. To potem zložijo vse skupaj na krožnik. Povabile so nas tudi na čaj, točno ob 17.00 uri.

Ljudje se srečujejo ob čaju in posebnem pecivu, kjer se družijo. Priredile so piknik za nas in naše gostiteljice. Prav posebno prijetno pa je bilo na skupnem večeru, kjer so pripravile posebno slavnostno večerjo ob zvokih njihove glasbene skupine, ki nam je res popestrila večer. Doživele smo še veliko prijetnih trenutkov. Videle smo res veliko. Seveda pa se je tu in tam zgodila kakšna neprijetnost, a to se pa žal zgodi. Znanje kakšne angleške besede več bi nam prav prišlo, vendar je iti v neznano, kjer si lahko pomagaš le z govoricco telesa, tudi izjemna izkušnja. Mislim pa, da na koncu lahko ugotovimo, da je bilo vsekakor vredno domače za nekaj dni pustiti in se podati v skoraj neznano pot.

